XXX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM 2020.

ZeneSzó

A MAGYAR KÓRUSOK, ZENEKAROK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK SZÖVETSÉGE – KÓTA LAPJA

Ének-zene tanítás járvány idején „con sordino"

04 Zeneszo_B4_B1.indd 3 6/25/2020 11:21:06 PM

Fő támogató

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTÉRIUMA

HANGRÓL HANGRA...

AZ IFJÚSÁGI KÓRUSÉNEKLÉSÉRT

50 ÉVES A KÓTA 2020

ORSZÁGOS PROGRAMSOROZAT

az 50 éves KÓTA szervezésében

www.kota.hu

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTÉRIUMA

EMBERI ERŐFORRÁS TÁMOGATÁSKEZELŐ

MAGYAR MŰVÉSZETI AKADÉMIA

Nemzeti Kulturális Alap

04 Zeneszo_B4_B1.indd 2 6/25/2020 11:21:05 PM

2020 – A 4. szám tartalomjegyzéke:

Címlap: Ének-zene tanítás járvány idején „con sordino” (Igaliné Büttner Hedvig) *Fotó: Igali Kálmán*
Hátlap: Hangról-hangra az Ifjúsági kóruséneklésért programsorozat *Tervező: Baukó Krisztina*

A KÓTA állásfoglalása a járványügyi intézkedések kapcsán (Mindszenty Zsuzsánna)..... 3. oldal
A kórusok igazi kreatív közösségek (*Kocsis-Holper Zoltán*) ..... 3. oldal
Így próbáltam tanítani a vészhelyzet idején (*Igaliné Büttner Hedvig*) ..... 4-5. oldal
Tapasztalatok (Sárközyné Pomázi Ágnes) ..... 5. oldal
Karantén módszer Kodály szellemében (*Gráf Zsuzsanna*) ..... 6. oldal
KARantén (*Németh Zsuzsanna*) ..... 7. oldal
Tapasztalataim a tanterven kívüli digitális munkarendről (*Opánszki Dávid)* ..... 8. oldal
Karantén-beszámoló – Szétnyílik az olló (*Besse Attila*)..... 9-10. oldal
A zene szárnyain az Andokig – Riport a 93 éves Ördög Lászlóval (*Boda Zsuzsa*) ..... 10-11. oldal
Erdei Péter 75 éves (*Kecskés Barbara*)..... 12-14. oldal
Karanténban a kórusaim! (*Lakner Tamás*)..... 14. oldal
NépZeneSzó
Múlt – karnyújtásnyira… Dr. Lázár Katalin – Terék József: Hévízgyörki népdalok (*Fehér Anikó*) ..... 15-17. oldal
PAND'ELÍRIUM (*Somogyváry Ákos*)..... 17-19. oldal
KarantÉnek Parti(sc)umban (*Dr. Kovács Gábor*)..... 19. oldal

KÖSZÖNTJÜK SZÜLETÉSNAPJÁN

a 70 éves DUKAY BARNABÁS zeneszerzőt ***(1950. 07. 25.)***
a 93 éves ÖRDÖG LÁSZLÓ karnagy, zenetanárt ***(1927. 07. 22.)***
a 95 éves VITÁNYI IVÁN kultúrszociológust ***(1925. 07. 03.)***

Sok szeretettel gratulálunk, további munkájukhoz jó egészséget, sok sikert kívánunk!

ÉVFORDULÓK:

90 éve született BAROSS GÁBOR karnagy, a KÓTA egykori elnöke ***(1930. 07.02.–2009.01.23.)***
90 éve született ANKER ANTAL karnagy ***(1930. 07.31.–2018.10.06.)***
95 éve született RÉTI JÓZSEF énekművész ***(1925. 07.08.–1973.11.05.)***
100 éve született DANCS LAJOS zenetudós, népzenekutató ***(1920. 06.21.–1988.)***
115 éve született DEÁK BÁRDOS GYÖRGY zeneszerző ***(1905. 06.05.–1991.08.14.)***
120 éve született KERTÉSZ GYULA
Bárdos Lajos kollégája a Magyar Kórusnál ***(1900. 06.07.–1967.07.06.)***
135 éve született HARMAT ARTÚR karnagy, zeneszerző ***(1885. 06.27.–1962.04.20)***

10 éve hunyt el RÁZGA JÓZSEF karnagy (*helyesbítés*) ***(1931. 12.18.–2010.05.09.)***
20 éve hunyt el NAGY JÓZSEF karnagy ***(1914. 04.19.–2000.06.01.)***

ZeneSzó
A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége – KÓTA - lapja XXX. évfolyam. HU ISSN 1215-0436
A szerkesztőbizottság elnöke: Márkusné Natter-Nád Klára
Tagjai: Kéry Mihály, Kocsis Klára, Ruthner Judith, Vajna Katalin ~ **Főszerkesztő: Vadász Ágnes, +36 30 297 4314**
A szerkesztőség címe: 1011. Budapest, Szilágyi Dezső tér 6. I. em. 4. Tel.: 225 3713, E-mail: kota@kota.hu Postacím: 1537 Budapest, Pf. 406
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. **A szerkesztőség fenntartja az írások szellemét és tartalmát nem érintő rövidítések jogát.**
A szerkesztőség írásbeli engedélye nélkül a lapban közöltek nem használhatók fel.
Kiadja: A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége – KÓTA. ~ **Felelős kiadó: Vadász Ágnes főtitkár,** E-mail: aslreklam@gmail.com
A lap a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelenik meg.
Előállítja: **Poremba Nyomda, 1162 Budapest, Kistelek u. 6/a.**
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága 1008. Budapest, Orczy tér 1. Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél.
E-mail: hirlapelofizetes@posta.hu Faxon: (06-1) 303-3440 További információ: (06-80) 444-444
Egy példány ára 300,- Ft ~ Előfizetési díj egy évre 3000,- Ft (10 szám)
Nemzeti Kulturális Alap

A KÓTA ÁLLÁSFOGLALÁSA A JÁRVÁNYÜGYI INTÉZKEDÉSEK KAPCSÁN

Kedves Éneklő Tagság, kedves Zenebarátok!

A mostani koronavírus–járvány miatt nem várt helyzetbe kerültünk: a kórusok, zenekarok, népzenei és más együttesek nem tudnak az általuk megszokott módon működni. A személyes találkozások mérséklése, a távolságtartás, az egymás és saját magunk védelme okán betartandó szabályok miatt immár több hónapja nem a hagyományos mederben folyik együtteseink zenei élete. Amit eddig is tudtunk, az még hangsúlyosabbá vált az eltelt idő alatt, hogy együtteseink működésének elengedhetetlen eleme a közösségi jelenlét és együttlét, így minden olyan tevékenység, amit a szabályok által újból megengedett személyes találkozásig tehetünk, csupán a csoportjaink „túléléséhez" elegendő, valódi munkához nem. Hogy ki milyen módszert talált ehhez, annak csak a kreativitás és a technikai lehetőségek szabtak határt.

Június eleje óta a járványügyi rendelkezések számos területen egyre több engedményt adnak, egyre több szabadsággal számolhatunk. Mindazonáltal a virológiai és a zenészeket, kórusokat érintő orvosi szakirodalmat is alaposan tanulmányozva még mindig **óvnánk a kórusainkat a személyes jelenlétet igénylő próbáktól, koncertektől.** Valamennyi kül- és belföldi cikk egyhangúan rámutat a közösségi éneklés veszélyeire. Egyelőre beláthatatlan következményei lehetnek, ha különböző korosztályú, közepes és nagyobb létszámú együtteseink most azonnal visszaállnának a megszokott próbák rendjébe. A professzionális együttesek is várhatóan csak augusztus közepétől, a nagyobb rendezvények korlátozásának végétől tervezik a próbáik elkezdését, és ha augusztus végére továbbra is minden a legjobban alakul, akkor bízhatunk benne, hogy a nem hivatásos együttesek is megkezdhetik működésüket szeptembertől. Azonban **minden kórusvezető saját felelőssége, hogy mikor és hogyan indítja el újra a kórusmunkát, egyetértésben a kórustagokkal.** A KÓTA felhívja a kórusvezetők és kórusénekesek figyelmét, hogy a lehetőségek szerint tartsák be a járványügyi szabályokat, és saját és mások egészsége érdekében fegyelmezetten és nagyfokú felelősségtudattal tervezzenek a jövőre.

Mindszenty Zsuzsánna

A kórusok igazi kreatív közösségek.
Hogy mennyire így van, azt a kialakult helyzet csak még jobban alátámasztotta.

Közösségként érdeklődünk egymás felől; segítünk, ahol szükség van rá; zenéinkkel ápoljuk közönségünk lelkét is; művészettel igyekszünk szépséget csempészni az otthonokba régi és új felvételekkel, újszerű ötletekkel. A közösség-mivolt kiderül abból is, hogy hiányzunk egymásnak, hiányoznak a közös éneklések, az együtt lélegzések, a tanácsok, baráti beszélgetések. Közösség, és mint olyan, szüksége van a személyes együttlétre és alkalmakra.
Kreatív, mert egy váratlanul kialakult helyzet új utakat és ötleteket szült, amivel közösségeinket fenntarthatjuk: egymással a digitális térben „találkozhatunk"; „szobaénekléseket" vágunk össze virtuális kórussá; régi, soha nem látott felvételekkel szórakoztatjuk a ránk kíváncsiakat; online tanítunk és tervezünk.

A járványügyi óvintézkedések következtében a kórusélet egy varázsütésre leállt. Kórusvezetőként és karnagyként olyan döntéseket kellett meghoznunk, amire – valljuk be – sosem gondoltuk, hogy szükséges lesz. Vannak kórusok, akik a biztonságos folytatásig kényszerűen szüneteltetik mindennemű zenei működésüket, felhasználva ezt arra, hogy energiát gyűjtsenek, feltöltődjenek, amit aztán a folytatáskor újult erővel kibontakoztathatnak. (Bevallom, magam is ebbe a csoportba tartozom.) Mások a digitális eszközöket hívták segítségül, hogy valamilyen módon találkozzanak. Sokan komoly munkaórákat és energiát fektettek abba, hogy „karanténvideót" gyártsanak, de arra is akad jó példa, hogy a közösség erejét kihasználva segítséget nyújtottak az arra rászorulóknak. A kreativitás itt is megmutatkozik, hiszen elképesztő változatosan reagált a magyar kórusélet erre az átmeneti helyzetre. Hogy ápolja a lelkeket és a közösségek kitartsanak a biztonságos folytatásig. Éppen ez a sokszínűség jellemez legjobban bennünket mindnyájunkat, a kórusvilág szereplőit.

Alig várjuk, hogy újra biztonságosan találkozhassunk a próbákon és énekelhessünk a magunk és mások örömére. Hogy ezt az átmeneti állapotot, ki hogyan vészeli át, arra jó példát adnak karnagy kollégáink írásai. Változatos, színes, mint maga a kórusélet. Olvassák/olvassátok szeretettel!

Kocsis-Holper Zoltán
karnagy, Kórus Spontánusz, Vass Lajos Kamarakórus

ÍGY PRÓBÁLTAM TANÍTANI A VÉSZHELYZET IDEJÉN

2020.március 13-án, pénteken – immáron két hónapja – voltunk „utoljára" iskolában, bár ezt akkor még nem tudtuk, de már sejtettünk „valamit".

Emlékezetes, szép március 15-i ünnepséget tartottunk, de már nem lehettünk együtt a tornateremben, hanem az iskolarádión keresztül, minden osztály a tantermében hallgatta a megemlékezést. A közös éneklésről – amelyre minden osztály felkészült – nem mondtunk le, nyitott ajtóknál, a műsort adó hetedikesek énekével mikrofonból vezetve, minden gyerek együtt énekelte a Himnuszt, az ünnepre megtanult 48-as katonadalokat, népdalokat és végül a Szózatot. Zengett az iskolában az ének… aztán hirtelen nagy lett a csend… – ami még most is tart, valószínűleg szeptemberig.

Március 16-tól hirtelen „feje tetejére" állt a világ, és valami egészen másfajta életre, és egészen másféle ének-zene tanításra kellett drámai hirtelenséggel átállni. Bevallom, először számomra teljesen reménytelennek tűnt, hogy amit az eddigi 38 évem alatt ének-zene tanítás címén folytattam, azt egyik napról a másikra, egy monitoron keresztül kell megoldanom. Nagyon nehéz volt az átállás – és nem tudom, egyáltalán sikerült-e... A járványveszély miatti egyre nyomasztóbb szorongással párhuzamosan, komoly összpontosítást igényelt az oktatásnak ez a számomra teljesen új módja. Azzal együtt, hogy nap mint nap használom a számítógépet és az okostelefont, azért én mégsem a „kütyükre" szocializálódtam. A kezdeti káoszból aztán kikristályosodott, hogy a „KRÉTA" mellett, illetve azzal párhuzamosan, a classroom-ot használja az iskola egységesen. Ez utóbbit - és még sok minden mást is – újdonságként kellett megtanulnom, ami szintén nem volt könnyű, de ma már örülök, hogy tudom használni –„minden rosszban van valami jó" – talán érdemes ilyen szemszögből is nézni a dolgot.

Mivel a teljes felső tagozatot tanítom, 4 zenei és 4 normál osztályt, így 210 gyereket kell követnem, ami állandó figyelmet igényel. Jó aránynak mondható, hogy mindössze 5 gyerek után kellett „vadásznom", de szerencsére „megkerültek".

Ebben a rendkívüli helyzetben is kell osztályozni, de csak arra lehet jó lelkiismerettel értékelést adni, amit el is magyaráztunk, vagy begyakoroltunk, akár írásban, akár „élőben", és ezek után a gyerek a tankönyv alapján különösebb nehézség nélkül válaszolni tud a feltett kérdésekre, vagyis feldolgozta az anyagot az útmutatás és a magyarázat alapján, majd vissza is küldi a munkáját. Mivel a jelenlegi helyzetben a mindennapi munkám „lelkét" és lényegét jelentő éneklés fájó hiányával kell léteznem, így hangsúlyos részévé vált a távoktatásomnak a zenetörténet, zeneirodalom, zenehallgatás – az utóbbi a karantén idején akár az egész családnak is okozhat szép perceket – erre gyakran felhívom a gyerekek figyelmét. Ha nem is „tömegével", de egy-egy pozitív szülői visszajelzés számomra megerősítés. Sok időt rászánva, nagy gonddal válogatom a tananyaghoz tartozó nézni- és hallgatnivalót, ami nekem is sok örömet és sok tapasztalatot ad. „Apropó" – tananyag: jelen helyzetben fokozottan ragaszkodni kell a tankönyvhöz – ez központi kérés is -, hogy minden gyereknek elérhető legyen az anyag, ne kelljen különböző helyekről keresgélnie, és amennyire lehetséges, legalább a felsőben szülői segítség nélkül is boldoguljon.

Igazgatónk kérésének megfelelően, a diákok arányos terhelése érdekében hetente adok feladatot, amit heti határidőre küld vissza a gyerek, javítom, személyre szóló megjegyzéssel látom el és vissza is küldöm a „feladónak". A személyre szóló megjegyzésnek, vagyis a személyes megszólításnak a jelenlegi „arctalan" helyzetben igen nagy jelentősége van, mert a gyerek úgy érzi, hogy hozzá szólok és nem ugyanazt, amit a többieknek… és működik! Visszaír, örül, köszöni, „szmájlit" küld, vagy „szentül" megígéri, hogy legközelebb már tényleg pontosan küldi a házi feladatát és nem várja meg, hogy erre külön email-ben „kérjem fel". Mert bizony, az is a valósághoz tartozik, hogy egy-egy gyerek időnként „eltűnik", nem reagál a dolgokra és olyankor kitartóan kell email-ezni, vagy végső esetben a szülőt megszólítani. Így folyamatosan dolgozom azon, hogy a gyerekekkel fenntartsam a kapcsolatot, és senki ne essen ki a folyamatból. A classroom ilyen szempontból egy jól működő, világos rendszer, osztályonként segít „rendet tartani", mindent megőriz, minden visszakereshető benne.

A „normálosaim" elég jól működnek, időnként egy kis noszogatással, de mindenki „képben van", mi több, egy-egy örömteli visszajelzést is kaptam már a zenehallgatások kapcsán. Az ötödikesekkel letöltöttük a „my piano" alkalmazást és örültünk, hogy mindenkinek jött a telefonján a C- dúr hangsor, vagy a tiszta hangközök.

A zeneiben sem történnek „csodák", de ott intenzívebben és több zeneelméleti feladattal dolgozunk a gyerekekkel. Jól használhatóak a tagozatos tankönyvek „zenei nyelvleckéi"-nek különféle feladatai, csatolmányban, vagy Google Meet-ben magyarázok, a gyerek megoldja a füzetében, befotózza, csatolja /ha elfelejtené, „ráírok"/ és küldi, én megnézem, javítom és „privát megjegyzést" fűzök hozzá, amennyire lehet pozitívan és személyre szólóan. A zeneiseknek nagy segítség, hogy a hangszerüket is be tudják vonni a munkába. Korszakokkal, zeneszerzőkkel, művekkel ismerkedünk, kottakép alapján elemzünk, zenét hallgatunk /és persze nézünk / megadott szempontok szerint. Ezekből van a visszaküldendő feladatuk, ezekre kapják a további jó munkára motiváló osztályzatukat. Az osztályzásnál nagyon fontos, hogy ne szegjük kedvét a gyereknek és „derék" szülőjének sem, akiről jól tudjuk – akár a saját példánkból is – hogy „hány fronton" kell jelen helyzetben megállnia a helyét.

Lassan közeledik a tanév vége és már azt is tudjuk, hogy ebben az oktatási formában zárjuk le. Fájó, hogy – a március óta elmaradt koncerteken túl – nem lesz a mindig nagyon várt tanévzáró hangverseny sem, ahol mindig a nyolcadikosok búcsúéneklése az esemény „lelki" csúcspontja.

A végzőseinktől csak a „járványügyi óvintézkedések betartása közepette" tudunk elköszönni. Talán egy óvatos, osztályonkénti, legfőljebb a szülőket vendégül látó ballagással – de mindenképpen elköszönünk. Nemcsak a gyerekek lelkének, hanem nekünk, tanároknak, /osztályfőnökként pályám utolsó ballagói/ is nagy szükségünk van erre. A ballagó dalainkat tartalmazó felvételt – amit néhány évvel ezelőtt saját tanítványainkkal készítettünk mindenkori ballagóink éneklésének segítésére – milyen jól jön most! – a szöveggel együtt megkapja minden nyolcadikos, meglepetésként pedig hozzá fotókat az iskola belső tereiről, amelyeket a normál ballagás esetén bejárnának. Egyrészt otthon tudják tanulni a dalokat, másrészt megörökíti számukra ennek a sokáig emlékezetes tanévnek örökre felejthetetlen ballagását.

Csak remélni tudom, hogy szeptembertől, „ha élet zengi be az iskolát", vagy Ady után „szabadon" – ha ÉNEK zengi be az iskolát – újra indulhat a kórusmunka, és a koncertek megtartásának sem lesz semmi akadálya!

Azt hiszem, lesz mit pótolnunk!

Ogaliné Büttner Hedvig
a budapesti Hunyadi János Ének-zenei, Nyelvi Általános Iskola tanára, a Hunyadi Nagykórus karnagya

TAPASZTALATOK

A digitális távoktatás a közismereti tantárgyak esetében sem könnyű feladat, de a zenei oktatás: énekóra, szolfézs, kórus, extrém kihívást jelent a pedagógus számára. Pedagógiai gyakorlatomban korábban nem volt személyes tapasztalatom a digitális zeneoktatással kapcsolatban. Tudom, hogy a digitális kompetenciák terén fejlődésre szorulok, bár a mostani kényszerű helyzet sok mindenre megtanított.

Hat általános iskolai alsó tagozatos, egy felsős osztállyal, és egy zeneiskolai szolfézs csoporttal, 180 tanulóval tartom a kapcsolatot. Az iskola bezáráskor azt gondoltam: milyen jó lesz, ha nem kell kora reggel felkelni! Ez így is van, de itt véget is ér a pozitívumok felsorolása. Sokkal több munkát igényel most a felkészülés és az ellenőrzés, értékelés. Igyekszem minél több, jó minőségű felvétellel bemutatni a tanítandó dalokat és a zenehallgatási szemelvényeket, a tananyagot. A keresgélés, válogatás rengeteg időbe kerül.

Két óra tananyagát szoktam egy levélben, óravázlat szerűen megfogalmazni. A szülők, a diákok pedig a saját idejük, technikai lehetőségeik függvényében dolgozzák fel az anyagot, hallgatják meg a dalokat, zenei szemelvényeket, és oldják meg a feladatokat. A normál osztályokban ez heti egy levél, az ének tagozatos osztályokban heti kettő. Az írásbeliket – pl. a munkafüzetek feladatai, másolás, szolmizáció, rajz készítése – is egyszerre küldik vissza. Mindegyik osztálynak és minden tanulónak nyitottam egy-egy mappát a számítógépen, itt gyűjtök mindent, dokumentálom az anyagokat.

A tanmenetet rugalmasan értelmezem. Amelyik dalhoz találok az interneten felvételt, azt tanuljuk, amelyikhez nem találok, az kimarad. És persze a következő tanévre marad például a hangközök, és egyéb elméleti anyag oktatása.

Az OH ajánlásában szereplő több internetes portált, gyűjteményt, tartalmat megnéztem, közülük néhányat használok, magam is készítek készségfejlesztő, játékos feladatokat ezeken keresztül a diákjaim számára. (LearningApps, Musicators, Wordwall)

Az e területen szerzett tapasztalataimat, tudásomat a következő tanévekben kamatoztatni fogom.

A kóruspróbákra küldött anyagban szerepelnek gyermekkari művek igényes felvételei, kánonok, amiket meg is tudnak tanulni, és korábbi fellépések felvételei azért, hogy az összetartozás és szereplés érzését ne felejtsék el a gyerekek.

A jelen helyzet fokozott mértékben igényli a családdal, a szülőkkel való együttműködést, különösen az alsósok oktatásánál. A szülők nagy része igyekszik segíteni az iskolai tanulást. 2-3 hét alatt kialakult a tanítási rend, a gyerekek/szülők visszaküldik a feladatmegoldásokat, az instrukciók alapján javítják a hibáikat. Persze látom, amikor néha a szülő írja meg a feladatot, de nem kérem számon – legalább foglalkozott a gyerekkel, vagy ő maga tanult valamit énekből.

Ha valaki mégsem jelentkezik időben a leckével, egy emlékeztető e-mailt küldök – a pedagógusnak is toleránsnak kell lenni ebben a nehéz helyzetben.

Sajnos nincs mindenkinek számítógépe, vagy nem ért a képek küldéséhez, hang vagy képfelvételek készítéséhez, ezért az éneklést csak szorgalmi, választható opcióként adhattam meg.

Szerintem a legjobb szándék és lelkiismeretes munka ellenére sem lesz teljes értékű ez a tanév, de sokkal jobb, mintha teljesen elmaradt volna!

Sárközyné Pomázi Ágnes,
a Tatabányai Kodály Zoltán Általános Iskola ének-zene tanára

A KARANTÉN MÓDSZER KODÁLY SZELLEMÉBEN

Arról sosem voltam híres, hogy könnyedén eligazodom az online világában... Igazából sosem volt időm arra, hogy órákat töltsek el a számítógép előtt. A kötelező email-eket megírtam, válaszoltam, megsúgom, hogy az E-naplót is egy évben kétszer töltöttem ki, akkor viszont az egész elmaradt félévet...

A 2019. és 2020. évben ünnepeltük, ünnepeljük a gimnáziumunk zenei tagozata, illetve az Angelica Leánykar 30 éves jubileumát. Abban a csodálatos érzésben úszkáltam, hogy méltóan ünnepelünk. 2019 októberében rendeztük meg az „Angelica 30" című hangversenyünket a Zeneakadémián, gyönyörű műsorral, kiváló közreműködőkkel, zeneszerzőkkel, feledhetetlen emlék maradt.

Terveztük a folytatást tavasszal, kora nyáron, aztán március végén Münchenbe készültünk nagyböjti hangversenyre, április 4-én a Veszprémi Bazilikába és sorolhatnám…, amikor egyszer csak arcul ütött a hír, amikor március 13-án bejelentették, hogy hétfőtől bezárják az iskolákat, és online oktatásra tér át mindenki...

Hogy én? online? zenét? NA, AZT NEM...

Sokan bíztattak, hogy „majd belejössz" – én biztosan nem, gondoltam.

Álmatlan éjszaka következett, aztán jött egy értekezlet, ahol sok mindent megbeszéltünk, ötleteket, tanácsokat kaptunk.

Nekem még ott volt az Akadémia is, ahol más instrukciókat kaptam, és hát az Angelica... mi lesz, nem láthatom őket, mi lesz a koncertekkel?

Teljes bizonytalanságban éltünk, aztán a következő hétfőn elindultak az órarend szerinti órák.

Csoportokat csináltunk, beosztották a gyerekeket, és elkezdődött....

Amikor az első csoport bejelentkezett messengeren, remegő hangon köszöntöttem őket, ezt látván ők nyugtattak, hogy majd segítenek mindenben.

Ugye hát szolfézst, zenei írást, olvasást, Kodály két- és háromszólamú gyakorlatait nehéz úgy tanítani, hogy egyszerre csak egy tud megnyilvánulni.

Fel kellett találni magam, amibe szép lassan belejöttem, hogy mit tudok az adott lehetőségekkel a leghatékonyabban kezdeni.

Nagyszerű hallásfejlesztő, ritmus és memória fejlesztő gyakorlatokat végeztünk, a diktandó is jól működik. Az egyik szólamot zongorázom, a másikat hozzáénekelem, aztán gyorsan elküldik a leírtat, persze egy szólamban, egyesével tanuljuk a Triciniát, a 15 kétszólamút, a Bach példatárakat, és közben olyan jól lehet javítgatni a frazeálást, mindent, amit amúgy is javítgatni kellene...

A Zeneakadémián tanul egy japán fiú, akinek haza kellett mennie, onnan csatlakozik az órához, ha azt kérem: „Joseke, folytasd", ő a tizenhatod mozgásban is a legkisebb késés nélkül folytatja.

Egyre magabiztosabb lettem, rengeteg ötlettel, figyelemmel, bíztatással, szeretettel – kialakult egy olyan természetes hangulat, mintha mindig is így dolgoztunk volna.

Persze, hiányzik a személyes kontaktus, de azért az órák után sokat beszélgetünk, mesélnek mindenféléről.

Igen ez rendben van, de mi van az Angelicával? Amikor két hét már eltelt és csak levelezgettünk, ők vetették fel, hogy mi is próbáljunk online, zoom-on keresztül.

Először nem tudtam, mitévő legyek, féltettem a zenei, lelki élő kisugárzást, gondoltam, inkább várjunk, aztán majd ott folytatjuk, ahol abbahagytuk.

Aztán mégis rábeszéltek, hogy majd ők mindent megszerveznek.

5 hete meg is történt az első szerdai találkozás.

Először csak beszélgettünk, mennyi kedves gondolat, gesztus, szeretet sugárzott belőlük... A következő szerdán aztán nekiláttam, 2 Kodály művet vettünk, az Ének Szent István királyhoz címűt, és a Hegyi éjszakák második tételét.

Ők ülnek a lenémított mikrofonjuk előtt és látnak, hallanak engem, aki először zongorán megfogalmazom a művet, játszom, énekelem a szólamokat, mindent megteszek, hogy átmenjen nekik a lényeg, hogy nem csak hangokat kell egymás mellé tenni, hanem a mű kisugárzása, megfogalmazása, érzései...

Következő héten szólampróbát tartottam, ahol végigvettük a két művet szólamonként.

Velem éneklik, milyen furcsa hogy nem hallhatom, de mivel látom őket, érzékelem, hogy ott vannak, énekelnek, dolgoznak, figyelnek. Én játszom a többi szólamot, énekelem az övéket, ők együtt éneklik velem – fontos hogy átsugározzon a gépen a zene, a hangok mögött az érzés.

Mindig aggódom, hogy elfelejtenek a kezemre énekelni, ezért „hörgő" hangokat adok ki a levegővételeknél, avisoként, hangosan számolok a tempótartás, az átkötések érdekében. Tehát mindent bedobok, hogy élő zene születhessen. A következő 2 hétben egyesével kikérdezem tőlük, kíváncsian várom, mit is szűrtek ki a próbákból.

Egy szép egybeesés, hogy a zeneakadémiai koncertünket éppen most adta és adja le az M5 csatorna. Ebben a nehéz időben lelkileg nagyon jót tesz, hogy látják, milyen fegyelmezetten, szépen muzsikáltak, hogy élvezték, ez lélektanilag nagyon jót tesz a kórusnak, és hát nagyon várjuk a visszatérést, tervezünk, és nem veszítjük el egymást!

Gráf Zsuzsanna,
a Városmajori Gimnázium zenetagozatának tanára,
az Angelica Leánykar Liszt-díjas karnagya

KARantén

A Budapesti Vándor Kórus márciusban a KÓTA által szervezett, a MŰPA Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében megtartott koncerttel fejezte be az aktív koncertező időszakát. Sok tervünk, meghirdetett koncertünk, programunk volt a vírus által felborított időszakra, de ezek egy része teljesen törlésre került, másik felét talán sikerül megvalósítanunk a következő évad elején.

Mint karnagy, sajnos nem túl sokat tudtam tenni a csapatépítés és a szakmai fejlődés érdekében, mert két iskoláskorú gyermekkel, magam is tanárként funkcionálva azt kell, hogy mondjam, hogy rögvest, még a karantén elején tudathasadásos állapotba kerültem az előttem álló feladatok láttán, így a túlélésre hajtottam, amire még egy költözéssel egybekötött fürdőszoba felújítás is ráépült. Az már csak hab volt a tortán, hogy a hat fős családom ételellátását kellett biztosítanom - megállás nélkül.

A kórus tagsága – hála az együttesben kialakult igen szoros emberi kötelékeknek – e-mailek és egyéb kommunikációs lehetőségek segítségével tartotta a kapcsolatot. Lelkes kórustagok indítványozására igen szórakoztató levélváltások alakultak ki, amik felvidították a tagságot, feledtették a kialakult absztrakt helyzet nehézségeit, az eddig sosem tapasztalt bezártság érzését némileg tompították.

Többek között volt közvélemény kutatás kedvenc énekelt kórusműveinkkel kapcsolatban, amelynek során sok érdekes, már-már elfeledett muzsika került a felszínre gyönyörű felvételekkel együtt. Megpróbálkoztunk online szólampróbával is, de a technikai megoldások egyáltalán nem tették lehetővé az együtt muzsikálás megszokott élményét se technikailag, se emocionálisan.

Belekezdtünk egy új kórusmű megtanulásába úgy, hogy a szólamokat feljátszottuk, és kottával együtt elküldtük a kórustagoknak. Technikai dolgok fejlesztésére is felhasználtuk ezt az időszakot, ugyanis arculatváltással megújítottuk a Vándor-Révész Fesztivál és Kórusverseny honlapját, amit már igen régóta terveztünk.

Az egyik kedvenc közösségépítő projekt számomra Juhász János (Janó) tenor szólamvezető által életre hívott, népdalszerű dallamra írt szövegíró pályázat volt, amely igazán felvillanyozta a társaságot, és jobbnál jobb produkciókkal lepték meg a lelkes jelentkezők a közösséget.

Végezetül álljon itt két remek pályamű dallammal együtt bemutatva:

Németh Zsuzsanna,

a Budapesti Vándor Kórus karnagya

Hétfő este az egyik kocsmában

Budapest (Pest), Hajnal Éva, 2020., J.

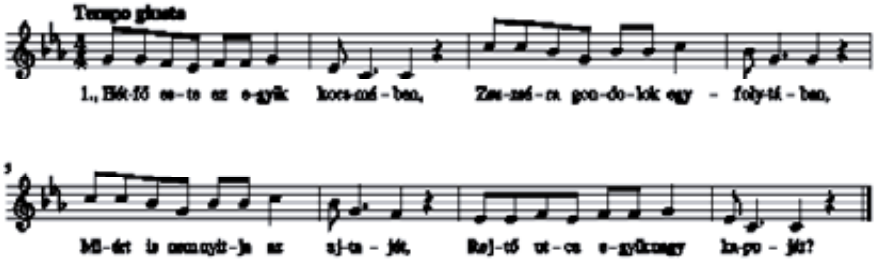

2., Agyamra ment már a sok karantén,
Nem jut eszembe már csak hülyeség,
Vége lesz már nemsoká, remélem,
Különben a Győrfi Pál visz majd el!

Szerda délben mentem a bazárba

Budapest (Pest), Kelecsényi László, 2020., J.

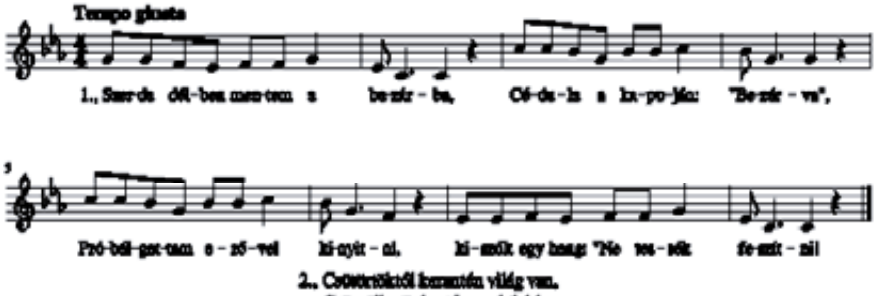

2., Csütörtöktől karantén világ van,
Csücsülhetünk otthon a lakásban,
Mikor fogunk kórusban daloln,
Szabadlábon megint vándorolni?

TAPASZTALATAIM A TANTERVEN KÍVÜLI DIGITÁLIS MUNKARENDRŐL

A „tantermen kívüli digitális munkarend" bevezetésének első hete számomra a körülöttünk repkedő fogalmak tisztázásával telt. Nagy szerencse, hogy iskolám részéről nem volt elvárás azonnali kész megoldást találni a helyzetre, de nem is lehetett, mert a kommunikációs csatornák kiépítése minimum egy hetet vett igénybe. Eközben figyelemmel követtem a pedagógiai fórumokat, ahogy péntek estéről hétfő reggelre lázasan próbálták a kollégák mindazt tökélyre fejleszteni, amit IKT címszó alatt évek óta elvárnak tőlünk, és mi magunk is igyekeztünk ennek többé-kevésbé megfelelni az iskolai környezetben. Az első hét során lényegében átesett a pedagógus társadalom egy gyors lefolyású víruson, aminek tanulságaként elkönyvelhetjük, hogy képtelenség megváltani a világot pár nap alatt: az új helyzet kezeléséhez igénybe vett eszközök és technikák kitapasztalása hosszú folyamat, és nem szabad ezeket egyszerre a nyakába zúdítani gyereknek és szülőnek, bizonyítva a nyiladozó kompetenciáinkat, különösen egy világjárvány kellős közepén.

Sikerült tehát tisztáznom és értelmeznem a „körülöttünk repkedő fogalmakat", így lett az én megoldásom digitális és táv, de nem online és nem interaktív – legalább is technikai értelemben. Digitális kell hogy legyen, hiszen ilyen eszközökkel dolgozunk. A tantermen kívüliségből ered a táv, ez is érthető. Az online megoldások, vagyis az élő közös munka a zenetanulásban az eddigi tapasztalatok alapján gyakorlatilag kivitelezhetetlen, a jelkésés miatt. Milliszekundumos késésről beszélünk, de ez épp elég ahhoz, hogy lehetetlenné tegye a szinkronban való éneklést vagy hangszeres játékot. Zeneiskolai kollégák felváltva muzsikálnak a gyerekekkel az egyéni órák során, ami sok mindent megold, de a hangszín és más affektusok ellenőrzésére már alig alkalmas ez a technika. Harmincfős osztályok, kórusok, zenekarok élő együttműködését pedig tökéletesen kizárja. Az interaktív, vagyis az oktatószoftverekkel való munka, játék meghonosítása a pedagógiai eszközeink között régi vágy és adósság a fejlesztők és a pedagógusok részéről egyaránt. Ezt a szegmenst tartom a legfejlődőképesebbnek, de a mostani helyzetben megugorhatatlannak tűnik a bevezetése az ismert alapvető kommunikációs, szociális, egészségügyi és minden más probléma kezelése mellett. A számtalan levelezőlista, virtuális osztályterem és egyéb ügyek intézésével együtt még ennek a használatára is hatékonyan rávenni az esetenként sokgyerekes családokat úgy, hogy még nekem is meg kell tanulnom a használatát? Bármikor, csak nem most.

Elsőtől ötödik osztályig tanítok, a kicsiket emelt szintű tanterv szerint oktatom, az ötödikeseket normál rendszerben, de ők is erős alapozással rendelkeznek. Abban biztos voltam, hogy egy audiovizuális tantárgynak a távoktatás során is audiovizuálisnak kell lennie. A tanóráimat videofájl formájában juttatom el a gyerekeknek, melyben a hangomat hallhatják, amint éneklek, beszélek és közben a képernyőn megjelenítek kottát, képet, leírást. Ez tehát egy rögzített anyag, de a kommunikációnk mégis kétirányú, hiszen mindent pontosan elmondok és megmutatok nekik, mit és hogyan szeretnék visszakérni tőlük. (Több helyről hallottam, hogy nagyon hasznosnak érzik a visszanézhető rögzített anyagokat, sokkal érthetőbb, követhetőbb, emészthetőbb.) A zenei interakció oly módon valósul meg, hogy énekelhetnek velem kánont, vagy játszhatunk felelgetőst, amiben a gyermekre eső részt kihagyom és ott átveheti tőlem a fonalat, miközben mérőütéssel vagy furulyával segítem. Ez a megoldás olyannyira működőképes, hogy önszántukból feltöltenek válaszként hanganyagot arról, ahogyan velem énekelnek, sokszor családtagjaik közreműködésével. A visszajelzéseiknek pedig hagyományosan része, hogy a kért pici írásbeli feladatot lefotózzák és csatolva visszaküldik.

A rendszeres énekórák mellett fut egy másik, szorgalmi feladat is, melyben arra biztattam őket, hogy az otthonukban található tárgyakat, eszközöket próbálják meg hangszerként használni, felismerve a bennük rejlő zeneiséget. Elbűvölően ötletes, ragyogó megoldásokat kaptam! Megígértem nekik, hogy a beérkezett pályamunkákból szívesen készítek hangmontázst - érdekes lesz majd csokorban visszahallgatni akár egy ünnepségen, de az iskola honlapjára is felkerülhet, mint közös zaj-alkotás!

Összességében úgy érzem, hogy ebben a helyzetben is meg tudjuk találni egymást, képesek vagyunk a kapcsolattartásra és a fejlődésre. Nagy öröm, amikor korábban rejtőzködőnek, passzívnak gondolt gyerekek kivirágoznak, mert személyes megkeresésként, egyéni foglalkozásként élik meg a video-énekórákat. Ezért rájuk már biztosan máshogyan fogok tekinteni a tantermi foglalkozások alkalmával.

Opánszki Dávid
a Tamási Áron Általános Iskola, Gimnázium és Német Nemzetiségi Gimnázium tanára

FELHÍVÁS

Tisztelettel kérjük Barátainkat és Pártolóinkat, hogy támogassák a KÓTA kulturális munkáját személyi jövedelemadójuk 1%-ával! Köszönjük!
Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége – KÓTA Adószám: 19660372-1-41

KARANTÉN-BESZÁMOLÓ – SZÉTNYÍLIK AZ OLLÓ

Március 16-án kezdetét vette Magyarországon is a digitális munkarendben történő oktatás, amely minden résztvevő számára sokkal több feladatot, munkát, felelősséget igényel, mint a nappali munkarendben.

A Lágymányosi Bárdos Lajos Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában elsőtől nyolcadik osztályig működik zenei tagozat, melyen kolléganőmmel, Lakatos-Koncz Erikával tanítjuk az ének-zenét, valamint vezetjük az alsó és felső tagozat két kórusát (Bárdos Lajos Kicsinyek Kara, Bárdos Lajos Gyermekkar). Azt hiszem, minden karvezető, énektanár egyetért velem abban, hogy az elmúlt két hónap a közös kórusmunkára volt a legrosszabb hatással: szeptembertől elkezdett feladataink a gyerekekkel hirtelen megálltak, és az együtt éneklés öröme, az egyes próbák komoly műhelymunkája egy csapásra befejeződött, melynek kárát csak a következő tanévben tudjuk majd felmérni. Természetesen az egyes kórusműveket a magam részéről igyekszem a digitális munkaforma alatt is szinten tartani, de csak a gyerekek és szülők jószándékán múlik, hogy ki-ki mennyi időt foglalkozik ezekkel.

Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hiszen Budapest XI. kerületében működő iskolánk megfelelő digitális felszereltséggel bír, így azon szülőket, akiknek nem volt (elég) ilyen eszköze, iskolánk – lehetőségeihez mérten – tudta támogatni, és biztosított nekik hozzáférést. Ugyanakkor az egyik legfontosabb tapasztalatom az, hogy azon gyerekek, akikkel a szüleik nem tudnak – egyéb feladataik miatt – a szükséges mennyiségű időben foglalkozni, azok most sokkal elveszettebbek, mint korábban. 12 osztályban tanítok a Bárdosban, és bármilyen jó lehetőség is az, hogy online órákat tarthatok, nem minden diák tud jelen lenni, hiszen nekik is van más tantárgyuk, amiből teljesíteniük kell, napirendjük, egyéb feladataik. Sajnos az a félelmem, hogy a különböző képességű és szorgalmú diákok ollója még szélesebb lesz, hiszen akiknek adottak voltak az előző lehetőségek, azok jobban tudtak haladni. Akiknek viszont nem, azok súlyosan le fognak maradni társaiktól. Ezt a szakadékot áthidalni tanárként, de még a gyerekek és szülők számára is nagyon nehéz lesz.

Az első két-három hétben megpróbáltuk minden diákunkat a digitális térben is megfelelő szinten elérni. A kezdeti nehézségeket követően tanítványaim többsége – szüleikkel együtt – kialakított egy napi- és hetirendet, amely szerint dolgozniuk kell. Azonban már itt is éreztem, hogy akiknek – valamilyen okból kifolyólag – kevéssé sikerült a megfelelő rendszer kialakítása, pánikszerű lemaradásban voltak önmagukkal és társaikkal szemben is.

A digitalitás jó oldala, hogy az itthoni, folyamatosan biztosított internet-hozzáférés miatt több lehetőségem van arra, hogy diákjaimnak minél igényesebb és jobb zenehallgatási szemelvényeket állítsak össze, hiszen bármilyen jól felszerelt is egy iskola, apróbb

technikai problémák mindenhol előfordulhatnak, viszont most, hogy nem vagyunk szigorúan kötve ahhoz a 45 perchez, így rugalmasabban kezelhetővé vált ez.

Az állandó probléma viszont az, hogy elmagyarázni a diákoknak írásban valamit, leírni az adott tananyagot, házi feladatokat ellenőrizni, visszajelezni, értékelni sokkal több időt vesz igénybe, hiszen mindegyiküknek egyesével kell válaszolni, a kommunikáció közvetett jellege miatt. Az első hetekben ez napi 10-12 órányi munkát jelentett számomra, pedig azt hiszem, még szerencsés helyzetben vagyok, hiszen 2018-ban végeztem az egyetemen, így a digitális térben való munka nem áll távol tőlem, életkoromból kifolyólag sem. Azonban azon kollégák, akiknek ez idegenebb terület, sokkal több nehézségbe ütközhetnek. Három héttel a tanév vége előtt már jobb a helyzet, de a napi 100-200 ímél megírása (és ez nem túlzás) bizonyos. Ugyanakkor az online tanórák sok-sok többletmunkától mentesíthetnek minket, de az is probléma, hogy a diákok digitális eszközhasználata a többségnél nincs azon a szinten, amellyel a normál munkarend szerinti tanítás érzetét fenntarthatnánk. Továbbá az is tapasztalható, hogy a határvonal a hétköznap és hétvége, a reggel és este között teljesen elmosódott: hétvégi és éjszakai üzenetek és az elvárás azok megválaszolására folyamatos jellegű – teljesíthetetlen – szülői igény.

Ének-zenét tanítani – véleményem szerint – digitálisan sokkal nehezebb, hiszen hiányzik a közvetlen tanár-diák kapcsolat, ami elengedhetetlen hozzá. Hiába éneklem, zongorázom el az adott dalt, küldök nekik több előadásban is felvételt, annak az interpretálása és elsajátítása a közvetett kapcsolat miatt igen nehéz. A számonkérés pedig még több feladatot hárít így a diákokra. Amennyire csak tu-

dom, segítem őket, de manapság, amikor azt halljuk, hogy a szülőknek és gyerekeknek ez mennyire nehéz, mindig megkérdezem: és nekünk nem az? Természetesen ez a munkánk, a hivatásunk és szeretjük csinálni, de nekünk is van családunk, barátaink, iskolán kívüli életünk, ami – legalább is nálam – teljes mértékben háttérbe szorult, hiszen egyfajta elvárást tapasztalok a szülőktől, hogy ami a normális munkarendben volt, az ugyanúgy működjön a digitalitásban is. De ennek a megoldása túlmutat rajtunk, hiszen nem egyedül veszünk részt ebben az oktatási folyamatban, csak egyik résztvevői vagyunk annak.

Azokról pedig még nem is esett szó, akik március 16-tal azt mondták, kitört a nyári szünet és nem érzik a súlyát ennek az időszaknak. Szerencsére nagyon kevés olyan tanítványom van, akinél ezt tapasztalom, de más iskolák kollégáival beszélve tudom, hogy ez is egy valós probléma.

Összegzésképpen azt mondhatom, hogy diákjaim a Bárdosban lehetőségeikhez mérten jól teljesítenek, és sikeresen veszik az akadályokat, de azt hiszem valós igényem az, hogy szeptemberben nem ott szeretném folytatni, ahol márciusban abbahagytam, hanem ott, ahol június 15-tel befejeztem a tanítást. Nem tudjuk, hogy ősszel mit hoz az élet, kell-e készülnünk egy második hullámára a koronavírusnak, de ha igen, akkor erőnkön felül kell fáradoznunk azért, hogy az ilyen, korábban még szokatlannak tűnő oktatási rendszerben is hatékonyan tudjunk dolgozni.

Besse Attila,

a Lágymányosi Bárdos Lajos Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola zenei tagozatának tanára, a Bárdos Lajos Gyermekkar vezetője

Riport a 93 éves Ördög Lászlóval

A ZENE SZÁRNYAIN AZ ANDOKIG

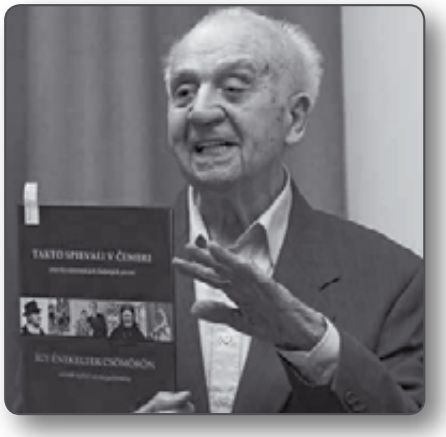

A Kodály-módszer misszionáriusának is nevezhetnénk. A nyugalmazott zenetanár, kórusvezető és énektankönyvszerző kilencvenévesen is publikál, előadást tart és nyelvet tanul. Ördög Lászlót eseményekben gazdag életéről kérdeztük.

– Gyermekkorától egyértelmű volt, hogy a zene lesz az élethivatása?

– Igen is, meg nem is. Csömöri evangélikus családban nőttem fel, és a szűkös anyagi helyzetünk miatt iskola mellett én már tízéves koromban elkezdtem dolgozni. Többedmagammal a szomszédos Szentmihályra jártam át bolgárkertészekhez gyomlálni, de otthon, a faluban is találtam munkát. Például iskola előtt fonott kosárban a hátamon vittem a frissen sült zsemléket, kenyereket a boltokba. Nyáron kapáltam, vagy a cséplőgépen dolgoztam. Jó tanuló voltam, és gyerekkori álmom volt, hogy kántortanító lehessek, csak nem volt pénzünk, hogy a negyedik osztály után az elemi iskolából polgáriba menjek továbbtanulni. Galáth György evangélikus lelkészünk azonban többször is elment a szüleimhez, hogy rábeszélje őket, taníttassanak tovább. Így végül hatodik osztályos koromban sikerült felsőbb iskolába mennem. A budai képzőben végeztem – az intézmény még ma is a főváros tanítóképző intézete –, a kántorvizsgát végül pedig a szarvasi evangélikus tanítóképzőben tettem le.

– Faluhelyen felnőve az énekszó olyan természetes lehetett, mint a legtöbb csömöri családnál a tót nyelv használata.

– Ez így van. Munka közben is nagyon sokat énekeltünk, hogy könnyebben menjen a munka, és gyorsabban teljen az idő. Arra is jól emlékszem, hogy a táncos mulatságok szüneteiben, amikor a zenekar pihent, mi nem ültünk le, hanem körben állva énekeltünk. A magyar dalok mellett tót népdalokat is. Ez utóbbiakat később egy nagy magnóval rögzítettem is, majd lekottáztam. Két évvel ezelőtt a Csömöri Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat Takto spievali v Čemeri, azaz Így énekeltek Csömörön – Szlovák nyelvű népdalgyűjtemény címmel adta ki. Ezt a nagyon szép kiadványt az előbb említett önkormányzat elnöke, Szabó Erzsébet szerkesztette. Öröm számomra, hogy ők folytatták a gyűjtőmunkát, és néhány héttel ezelőtt bemutathattuk a könyv azonos című második kötetét.

– A pedagógusdiploma megszerzése után merre vezetett az útja?

– Orgonatudásomat elsősorban helyettesítések során használtam. Többször helyettesíthettem volt osztályfőnökömet, orgonatanáromat, Kapi-Králik Jenő orgonaművészt a kelenföldi evangélikus gyülekezetben, de az otthoni templomban is jó néhányszor játszottam; abban az időben még fújtattuk ott az orgonát. Sőt Csömörön egyszer egy vasárnap délutáni istentiszteleten még prédikáltam is, mert nemcsak a kántor, de a lelkész sem tudott ott lenni. 1948-ban főállásban tanítani kezdtem. Mivel jól ment a testnevelés, testnevelő tanári diplomát is szereztem, így az első években azt tanítottam, miközben iskolai kórust szerveztem.

– Ezért lett a Zeneművészeti Főiskola hallgatója is?

– Igen. A középiskolai énektanári és karvezetői szakot végeztem el. A városszéli iskolában a testnevelés mellett éneket tanítottam, így jött ki a kötelező óraszámom.

– Sok énektanár azonban önt szakfelügyelőként ismerte meg.

– 1963-ban neveztek ki szakfelügyelőnek – hat kerület általános iskolái tartoztak hozzám –, majd 1971 őszétől vezető szakfelügyelőként dolgoztam egészen '89-ig, a nyugdíjba vonulásomig.

– Nemcsak szóban látta el a kollégákat szakmai tanácsokkal, hanem szakfolyóiratok hasábjain is. Az elméletet később gyakorlatba is átültette: a kezemben tartom a Nemzeti Tankönyvkiadó által kiadott, ötödik és hatodik osztályosoknak szóló ének-zene tankönyveket, amelyeket az ön neve fémjelez, társszerzője pedig Riznerné Kékesi Mária volt.

– A nyolcvanas években részem lehetett az új tantervek kidolgozásában, majd országszerte a megismertetésükben. Az említett tankönyveket, a hozzájuk készült tanári kézikönyveket, tanmeneteket '82–83-ban írtam meg. Ezeknek korszerűsített, új kiadásait a mai napig használják az általános iskolákban.

– Az ön életében mindig fontos szerepet töltöttek be a kórusok, a különféle zenei klubok és ifjúsági hangversenyek. Felsorolni is nehéz lenne az ezzel kapcsolatos élményeit. Ha mégis ki kellene egyet emelni közülük, mi lenne az?

– Talán a Cseszka Edit karnagy alapította Tavasz női kar, amely időnként vegyes kórusként is fellépett. Karnagyként négy évig magam is segíthettem a munkájukat. A hazai megmérettetéseken kívül nagy sikereink voltak Svájcban, Németországban és Franciaországban, ahol a női kategóriában első díjat nyertünk, a zsűri pedig különdíjban részesített a modern művek előadásáért.

– A hazai zenetanári pályán természetes, hogy valaki a Kodály-módszer elkötelezett híve. De hogyan lett ön a módszer „dél-amerikai misszionáriusa”?

– 1964-ben Magyarország adott otthont a Zenei Nevelés Nemzetközi Társasága, az ISME konferenciájának. Tőlünk, zenei szakfelügyelőktől kértek a szervezők tanácsot, hogy melyik iskolákba vigyék a résztvevőket. A külföldiek le voltak nyűgözve a Kodály-módszertől, és attól kezdve nemcsak ők jöttek rendszeresen hazánkba, de magyar tanárokat is meghívtak, hogy tanítsák meg a módszer lényegét. Én ennek hatására hobbiból elkezdtem spanyolul tanulni, mert közülünk senki nem beszélte ezt a nyelvet, pedig arról a nyelvterületről szintén volt szakmai érdeklődés. Egy év múlva a chilei katolikus egyetemről megkeresés érkezett, hogy egy évre szeretnének meghívni közülünk egy tanárt. Engem küldtek, pedig a nyelvtudásom akkor még messze volt a tökéletestől…

– Hol tanított?

– Dél-Amerika három országának – Chile, Bolívia, Peru – öt egyetemén tartottam kurzusokat. A módszer szemléltetésére gyerekcsoportot kértem, a felnőtt hallgatók pedig hospitáltak a foglalkozásokon. 1971-ben hazaérkeztem, majd még azon a nyáron Spanyolországban tanítottam. Húsz városban, néhányban többször is. Három évvel később újabb évre visszahívtak Dél-Amerikába, de akkor már a családommal együtt mentem. A tanításba besegített a feleségem és az akkor még zeneakadémista lányom is. A későbbi években még nyolcszor járhattam a kontinensen: Brazíliában tarthattam két-három hetes kurzusokat. Emiatt a portugál nyelvben is el kellett mélyednem.

– Miből tanított? Hiszen spanyol nyelven nem volt a Kodály-módszert bemutató tankönyv.

– Eleinte csak a lefordított magyar gyermek- és népdalok segítségével tanultunk szolmizálni. De ez nem volt az igazi, hisz Kodály azt vallotta: minden gyermek elsősorban saját hazájának dalait ismerje. Peruban azonban alig tanítottak népdalokat, az elmélet dominált a tankönyvekben. Így aztán a januári-februári nyári szünet idején nekiindultunk népdalokat gyűjteni. Mi voltunk az elsők, akik ezt iskolai céllal tettük. Mintegy négyszáz dalt sikerült összegyűjtenünk. Jártunk például a Titicaca-tó melletti punói karneválon, közel négyezer méter magasban, de gyűjtöttünk az egykori inka főváros környékén, illetve az Andok kis indián falvaiban is, tengerszint feletti ötezer méteres magasságon. A legmeglepőbb számomra az volt, hogy az indiánok eredeti dalai, csaknem kivétel nélkül, a régi stílusú népdalainkra emlékeztettek, azaz a hangnemük lá végű pentaton, ereszkedő dallamvonallal. Sőt néhány tiszta kvintváltó is akadt köztük. A spanyol nyelvterületen általam tanított tananyagot egy spanyol nyelven megírt módszertani könyvben rögzítettem, ezt Valenciában adták ki 2000-ben.

– Végezetül meséljen, kérem, röviden a családjáról is.

– Ahogy korábban említettem, feleségem is pedagógus volt; idén szólította őt haza az Úr, hatvanöt évig éltünk együtt. Három gyermekünk született. Marcsi lányom jelenleg a nyíregyházi görögkatolikus hittudományi főiskolán tanít, kisebbik öccse, László már régóta Kanadában él a családjával, Endre fiunk pedig az orosházi evangélikus gyülekezet igazgató lelkésze, aki egyházzenészként például a kántorképzésben is részt vett.

– Ezek szerint az ön fiatalkori hivatásbeli álma részben a fia életében valósult meg…

– Gyerekkoromban azt hittem, hogy egy egyszerű kántortanító lesz belőlem, az Úristennek azonban más terve volt az életemmel. Hálás vagyok neki érte.

Boda Zsuzsa

Forrás: Evangélikus Élet magazin 82. évfolyam, 49–50. szám,
Fotó: Varga Gábor

Interjú

ERDEI PÉTER 75 ÉVES

Kecskés Barbara riportja a Bartók Rádió Arckép című műsorában a 75 éves Erdei Péter Liszt- és Bartók-Pásztory – díjas karnaggyal, aki idén a március 15-ei nemzeti ünnepünk alkalmából újabb rangos elismerésben: Magyarország Kiváló Művésze díjban részesült.

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem címzetes egyetemi tanára, 34 évig volt a kecskeméti Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet igazgatója, és évekig a Magyar Rádió Énekkara, a Debreceni Kodály Kórus és a Kecskeméti Pedagógus Énekkar karnagya.

– Debrecen, Budapest, Boston, Kecskemét, Peking… városok, melyek meghatározó szerepet töltöttek be az életében. Hadd utazzunk most egy kicsit..! Debrecenből indult annak idején. Ha jól tudom, muzsikus családban nőtt fel. Mikor döntött a karnagyi pálya mellett?

– Édesapám református lelkész volt, anyám énektanár. Tehát tulajdonképpen a család egyik ágából jött a zenei szakértelem, ugyanakkor édesapám is zeneszerető és hangversenylátogató ember volt.

Gyerekként elkezdtem zongorát tanulni, ennek során bekerültem Debrecenbe a Zeneművészeti Szakiskolába – akkor még így hívták -, ott zongora szakon tanultam, de rövid idő alatt kiderült, hogy technikailag nem tudok elég nagy hangközt átfogni a kezemmel, és ezért nehézségeim támadtak. Tanultam néhány évig zeneszerzést is, de az igazi meghatározó élmény az volt, hogy már első gimnazista koromban – tehát rögvest a férfi hangom kialakulása után – az akkori igazgató és karnagy, Gulyás György beválogatott az akkor még nem hivatásosan működő Debreceni Kodály Kórusba. Tulajdonképpen ez volt az az élmény, ami eldöntötte, hogy ezt a pályát kell választanom.

Kodály kórusműveit akkor ismertem meg. Meghatározó élmény volt az első nemzetközi Bartók Kórusverseny is, 1961-ben. Emlékszem, hogy többek között Kodály Fölszállott a páva című művét tanultuk, sokszorosított kottából énekeltünk. Egyszer csak egy esti próbán bejött Gulyás György, és azt mondta, most mindenki vegyen elő ceruzát és a kottáját, mert kijavítunk bizonyos hangokat a szólamokban. Ez nagyon érdekes dolog, évtizedekig nem foglalkoztam vele, de a közelmúltban, amikor a Kodály vegyeskarok kötetének új kiadását készítettem elő, akkor döbbentem rá, hogy tulajdonképpen miről is volt szó. Kodály eredetileg férfikarra írta a Fölszállott a pávát. A vegyeskari letétet Forrai Miklós – aki akkor a Budapesti Kórus karnagya volt – készítette 1960-ban, és aztán megmutatta Kodálynak, aki bizonyos javításokat végzett az átíráson. Tehát végül is ő hagyta jóvá azt a változatot, ami ma már forgalomban van, és ezeket a javításokat kellett nekünk annak idején – nekem még gimnazista diákként, a többieknek felnőttként beírni a kottába.

Tehát ilyenfajta élmények értek. Az Öregek, a Jézus és a kufárok, a Sirató ének, az Akik mindig elkésnek, a Mátrai képek, a Norvég leányok – ezek voltak azok a művek, aztán még a két nagy oratórium: a Psalmus és a Budavári Te Deum, amiket mind a gimnazista éveimben ismertem meg. Azt hiszem, hogy gyakorlatilag ezzel állt az életem arra a pályára, ahol semmi más nem volt fontos, csak az, hogy ezt az irányt tudjam követni.

– Erdei Péter találkozott Kodály Zoltánnal?

– Igen. Mondjuk úgy, hogy egy légtérben voltunk jelen, több alkalommal.

Az egyik ilyen alkalom még Debrecenben volt, szakiskolás koromban, ugyanis az iskolán belül szolfézsversenyt hirdettek. Én is versenyzőként léptem pályára egy nagyon kedves osztálytársammal, Timkó Tamással, aki zongora szakos volt. A zsűriben a tanári kar mellett Kodály Zoltán elnökölt. Ez volt az első ilyen fajta találkozás.

Aztán volt egy másik találkozás: akkor már zeneakadémista voltam (ez, ha jól emlékszem, 1965-ben történt). Szőnyi Erzsébet tanárnő, akihez szolfézsra jártam, évenként rendezett úgynevezett tanszaki hangversenyt a Zeneakadémián a Kupolateremben, és erre az alkalomra meghívta Kodály Zoltánt is. Amikor lezajlott a hangverseny, Kodály tanár úr odahívta az osztályt, a belső zsebéből kiemelt néhány kézzel írott kottapapírt, és azt mondta: Ezeket most kiosztjuk, tessenek átnézni és lapról elénekelni. Két szólamú gyakorlatok voltak – nem egyszerűek –, ha jól emlékszem, a későbbi 22 kétszólamú énekgyakorlat c. gyűjtemény egyes darabjainak élesben történő megszólaltatása lehetett.

A harmadik – már nem találkozás volt, hanem tiszteletadás, amikor 1967 márciusában a Magyar Tudományos Akadémia előcsarnokában, a ravatalnál díszőrséget álltam, mint zeneakadémista. Kiválogattak talán tizenkettő vagy tizenhat fiatalt, és bizony egész nap, megfelelő váltásokban ott álltunk, láttuk és figyeltük, ahogy végeláthatatlan sorokban jöttek az emberek az ország minden tájáról, hogy leróják tiszteletüket Kodály Zoltán ravatalánál. Ez egy demonstrációval felérő kivételes esemény volt, amit soha az életben nem fogok elfelejteni.

– A Zeneakadémián olyan mesterek tanították – az előbb említette is Szőnyi Erzsébet nevét –, mint Vásárhelyi Zoltán, Párkai István – ők tanították a főtárgyat, vagy például zeneelméletet Bárdos Lajostól tanult. Olyan magas szintű oktatás tanúi voltak abban az időben, hogy ezek az évek meghatározhatták egész életüket.

– Mindenképpen. Azt hiszem, hogy az a néhány év egy olyan aranykora volt a Zeneakadémiának, amilyen nem is hiszem, hogy volt előtte vagy utána valamikor is – amit reményeim szerint újra el kell és el is fog érni! Az, hogy olyan mestereket, mint Kroó György, Bartha Dénes, Szabolcsi Bence, még hallgathattunk, vagy Gárdonyi Zoltán, akitől ellenpontot tanulhattunk… és a Bárdos Lajos tanár úrral töltött három év zeneelmélet – ez maga volt a varázslat. Aho-

gyan ő nem csak tanította a zeneelméletet, hanem óriási pedagógiai érzékkel rávezetett minket arra, hogy hogyan kell élvezetesen, egyszerűen és érthetően megfogalmazni az elméleti tudnivalókat. Minden óra azzal kezdődött, hogy az előző órán tanult anyagból néhány hallgató olyan módon számolt be, mintha épp akkor, új anyagként tanítaná azt egy osztálynak. Komoly iskola volt.

Főtárgyból két olyan rendkívüli mestertől tanulhattam, mint Párkai István és Vásárhelyi Zoltán... (idén márciusban lenne 120 éves!). Egyébként teljesen különböző volt a két ember, a tanítási módszereik is teljesen különbözőek voltak.

Párkai tanár úrról ugye tudjuk, hogy eredetileg zongorista illetve zenekari karmester volt, és az ő tanításában az egzaktság, a mindenkor meglévő biztonság nagyon fontos elem volt. Talán úgy tudom megfogalmazni, hogy mindenből a maximális biztonság és a minimális szükségszerűség legyen jelen a vezénylésben. Tehát mindent mutatni, ami fontos, de csak annyit, ami éppen szükséges. Na most ez nekem azért volt fontos, mert én karmesterképzőt nem végeztem, de mégis, ennek a technikai eszköztárnak a birtokában, amikor 30 éves koromban életemben először zenekar elé kellett állnom, tulajdonképpen ilyen tekintetben nem voltam bajban. Az más, hogy eleinte nagyon izgultam, de technikai értelemben nem voltam bajban.

Vásárhelyi Zoltán viszont egy olyan érzelemgazdag világképet nyitott meg, elsősorban romantikus szemlélettel, ami abban volt nagyon fontos, ahogyan az ember egy új kórusművet megközelít. Legfontosabb kérdés a miért? Vajon miért így írta a szerző és nem úgy? A megkeresendő válaszok nagyjából megadják az interpretáció fő irányát. Ő azt tanította, hogy egy mű megszólaltatásának előkészítésében a legfontosabb a partitúra mélyén rejlő gondolat, amely meghatározza a kifejezést, melynek minden egyebet alá kell rendelni.

E két példából kiviláglik, hogy egy olyanfajta egyensúly uralkodott a művészi képzésünkben, ami azt hiszem, egészen páratlan volt.

– Debrecen és Budapest után érkezzünk meg Kecskemétre! Azt hiszem, ez a három olyan magyarországi város, ami igen meghatározó Erdei Péter életében. Ez a háromszög: Budapest, Debrecen, Kecskemét.

– Ez a háromszög annyira igaz, hogy voltak évek, amikor valóban rendszeresen jártam is ezt a háromszöget. Tanítottam a Zeneakadémián, irányítottam a Kodály Intézetet Kecskeméten, és vezettem a Debreceni Kodály Kórust. Igen, nagyon fontos volt mindegyik.

De még valamit hozzátennék: Kecskeméten, az oda kerülésem után rövid idővel megkértek arra, hogy a már korábban működő Pedagógus Énekkart vezessem. És ezt az énekkart – néhány hónap kivételével – 30 évig vezettem is. Ki kell mondanom, hogy voltaképpen nekik vagyok a szakmában a leghálásabb. Olyan értelemben, hogy ez az együttes tanított meg arra, hogy az ember hogyan bánjon a munkatársaival, mert hiszen az énekes az egyben munkatárs is, mert vele együtt próbálok megalkotni valamit művészi szinten. Hogy szeretettel, szigorral, de elismeréssel, tisztességgel, szakmai igénnyel, az énekest megoldhatatlan feladat elé soha nem állítva kell dolgozni. Az elismerés, a megbecsülés nagyon fontos, mert a műkedvelők fizetsége nem más, mint maga az élmény. És azt az élményt, amit ők remélnek és várnak, és közösen megvalósítunk, azt nagy becsben kell tartani – az valahogy olyan drága, és olyan értékes, hogy emiatt aztán maga az EMBER felértékelődik.

Talán ez a fajta felkészültség segített nekem abban, hogy amikor hivatásos énekkar elé kerültem, akkor is viszonylag természetes módon tudtam velük is működni.

– A kecskeméti Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézetnek 34 évig volt az igazgatója. Milyen útravalót tartott fontosnak átadni a fiatal magyar karnagyok generációinak? Ugye nagyon sok mindenkit tanított, a Zeneakadémián is…

– Igen… A szakmai munka és az adminisztratív irányítás azért más. Más egy intézményt vezetni, ahol az egész tanulmányi rendet átlátva, a személyi állományt is irányítva kell az intézmény munkáját nézni, és egészen más, amikor az ember, mint tanár bemegy a tanterembe, vagy, mint karnagy bemegy a kóruspróbára.

Mert a karnagyképzésben és a kórusmunkában a gyakorlati rész a legfontosabb. A karnagyképzésben a technikai felkészültség mellett a kórusirodalom megismerése az, amit a legfontosabb dolognak tartok, valamint az, hogy a művek megszólaltatásában aktívan részt vegyen a fiatal karnagyjelölt.

Úgy gondolom, hogy miután az énekkar is egy hangszer, mint a hegedű vagy a klarinét, ennek a hangszernek a sajátosságait a saját testén – a saját hangján – meg kell ismerni minden fiatalnak ahhoz, hogy aztán ő maga dobogóra lépve a saját hangszerét meg tudja építeni.

– A magyar városok mellett meghatározó volt Erdei Péter életében például Boston. Egészen 1969-ig megyünk vissza…

– Egész pontosan ’68 szeptemberéig – és ez az időszak tartott 1972 júliusáig, tehát tulajdonképpen négy tanéven keresztül. Nagyon fontos és nagyon intenzív időszaka volt az életemnek, szakmailag is és a magánélet területén is.

Szakmailag azért, mert tanítottam kisgyerekeket, tanítottam fiatal tanárokat és vezettem egy középiskolás leánykart. Egy ott működő, elég jónevű magán-leánygimnáziumnak az énekkarát. Ez egy 60 fős leánykar volt, akikkel 3 éven keresztül dolgoztam. Fantasztikus élményeket őrzök ebből az időből. Pedagógiai téren pedig azért volt fontos ez az időszak, mert részt vehettem az amerikai Kodály Intézet megalapozásában, ahol a fő cél a tanárképzés volt.

A magánéleti oldalról nézvést pedig annyit talán elmondhatok

– amit még a mikrofon is elbír -hogy mielőtt kimentem 1968 szeptemberében, megnősültem. De az akkori politikai rendszer miatt a feleségemet nem engedték ki velem, és egy évig külön éltünk. Amikor szóba került a maghívásom meghosszabbítása, én azt ahhoz a feltételhez kötöttem, hogy a feleségem is engedélyt kap arra, hogy kijöjjön. Végül ez sikerült, így aztán három évet ott kint együtt éltünk, és a lányunk ott született.

A 2000-es évtized közepén Batta András rektor úrtól kaptam azt a feladatot, hogy vezessem a Zeneakadémia Alma Mater énekkarát. Egy idő után a rektor úr ösztönzött arra, hogy csináljunk egy válogatott, mozgékonyabb együttest is. Többször felemlítette ezt, de én egy picit féltem, nem voltam már akkor sem fiatal ember, nem akartam előlről kezdeni megint… Igaz, az életemben az építés nagyon fontos eleme volt mindig a munkának. Jobb építeni, mint rombolni! A végén beadtam a derekamat, és meghirdettem – és legnagyobb meglepetésemre közel 30 fiatal megjelent. Közreműködtünk egy koncerten, és amikor ez a koncert lezajlott, azt mondták a fiatalok, hogy maradjunk együtt és csináljunk egy kamarakórust. Ez egész pontosan 2010. február 1-jén volt – éppen 10 éve, hogy az Új Liszt Ferenc Kamarakórus megalakult… Végtére is ennek borzasztóan örültem, kicsit viccesen azt is mondtam, hogy ez a kórus az öregkori szerelmem. Bár csak 4 évig tudtam vezetni a kamarakórust, az utóbbi két évtized legmeghatározóbb élménye ez volt számomra. Nagyon örülök annak, hogy Nemes László Norbert vezetésével ma már fontos együttese Budapest zenei életének!

– Talán nem titok, hogy a 75. életévét töltötte be, és mindemellett olyan aktív, hogy elég nehéz volt időpontot egyeztetnünk. Mi minden vár Erdei Péterre a 2020-as esztendőben?

– Munka. Sok munka, mert azt hiszem, hogy nagyon fontos az embernek a testi-lelki egészség, minden életkorban. És azt hiszem, hogy az én életkoromban ezt a fajta egyensúlyt az biztosítja, hogyha tudok valamivel érdemben foglalkozni. Na persze ugyanakkor nagyon fontos, hogy az ember megpróbálja ezt úgy végezni, hogy ne legyen terhére a környezetének. Vagyis ha elég épeszű és érzi, hogy már nem mennek úgy a dolgok, mint korábban, akkor érdemes megfontolni, hogy honnan, minként vonuljon vissza. Tulajdonképpen a visszavonulás folyamatát is érdemes megtervezni. Az ember vállal egy-két feladatot, de sokat nem. Hogy amellett felfrissülni is tudjon, pihenni is tudjon, a családdal is tudjon foglalkozni.

Így vagyok ezzel én is. Vannak feladataim – nem sok, de szépek, és szeretem, szívesen végzem őket. Egy-egy szakmai tanácsadás, egy-egy hangverseny, egy-egy fesztivál, egy-egy meghívás van, és az idén is lesz – és ha a Teremtő segít, akkor ezeket meg is fogom csinálni. A következő évad elején egy régi álmom valósulhat meg: Brahms Német requiem-jét fogom Kecskeméten vezényelni.

– Az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján mi a legfontosabb ezen a pályán?

– Zeneszeretettel, irodalom-ismerettel, alázattal és emberi közelséggel, emberi módon közelíteni mindenhez, amivel foglalkozunk – és mindenkihez, akivel kollégaként vagy énekkari tagként együttműködünk. A közös éneklés olyan emberi értékeket tud teremteni, mint semmi más. Ezeknek a közösségeknek az értéke felbecsülhetetlen. És hiába vannak nehézségek, az énekkari kultúra, mint főnixmadár, mindig újraéled és ezután is újra fog éledni. De ehhez ez a fajta megközelítés kell a karnagyok részéről. Alázat, szeretet, szorgalom és munka. Mert a munka az, aminek az árán az eredmény megszületik.

Kecskés Barbara

Karanténban a kórusaim!

Hallani az idősebb korosztálytól, hogy ez most olyan, mint egy háborús helyzet. Nem tudom, ki mondta, de ide illik: a háború két dolgot képes kihozni az emberből, a legjobbat és a legrosszabbat. Lehet választani!

Mi úgy döntöttünk a Bartók Béla Férfikarral, hogy a próbák idején ún. „online koccintással" szórakoztatjuk egymást. Ennyit csak a hosszú utazásainkon anekdotáztunk és csipkelődtünk egymáson. Nagyon fontos hallani minél sűrűbben, hogy „egészségedre", így rövid időközönként ismételgetjük. Még azok a kórustagok is poharat ragadnak, akik kevésbé élnek a borral, mint kultúr- és kultuszneművel, aminek egészségvédő hatását már az ókorban is ismerték. Megszólalnak a bordalok is, de hogy nem együtt szólnak, ahogy megszoktuk, erről csak a külső erők tehetnek.

Sajnos az 1993 óta évente megrendezett európai bordalfesztiválok sorozata is megszakad ebben az évben.

Ennek ellenére vannak terveink, hiszen november 3-án lesz a kórusnak 75 éves jubileumi koncertje a Kodály Központban Pécsett, meg utazni is szeretnénk még.

Egyetemi Kórusomnak amerikai útja maradt el, pedig már a repülőjegyek is a kezünkben voltak. Talán később majd! Addig is a kórustagok - számomra megható módon - önszorgalomból online összeénekeltek néhány művet.

Mindannyian reménykedünk, mert „az élet nagyon egyszerű képlet, ami színessé teszi számunkra, az a remény".

„A remény olyan, mint a Nap: ha csak akkor hiszel benne, amikor látod is, nem éled túl az éjszakát".

„Remény mindig van, vagy legalábbis el tudjuk hitetni magunkkal, hogy van, különben értelmét veszítik a tetteink."

2020. május 30. Pécs

Lakner Tamás

Liszt-díjas karnagy, a pécsi Bartók Béla Férfikar és a Pécsi Egyetemi Kórus vezetője

Könyvajánló

Dr. Lázár Katalin – Terék József: Hévízgyörki népdalok

MÚLT – KARNYÚJTÁSNYIRA…

Hévízgyörk Község Önkormányzata. 2018

Aki másodszor jár Hévízgyörkön, már otthon van. Oda csak egyszer lehet idegenként megérkezni.

Budapesttől alig 45 km-re található ez a 3000 lakosú község, amely akár átlagosnak is nevezhető. Galga-völgynek vagy Galga-mentének nevezik a környéket, első hivatalos adat a településről a XV. századból van. Négy temploma van, egyiket ezek közül, a legrégebbit, a Szent Mártonról elnevezett Öregtemplomot már 1472-ben említik az oklevelek.

A község rendezett, virágos ablakokkal teli, méretes kapuval zárt hatalmas házai között járva gyakran látunk olyan asszonyokat, akik mintha a képeslapokról, vagy a múltból léptek volna elő: népviseletet hordanak. Még idős korban sem lehetetlen a finom piros csík a sok szoknya alján, világoskék a nyakék – ez főleg vasárnap. A kendő felkötése pedig kifejezett tudomány, nem mindegy, hogy a rakások hogyan állnak. Ha fiatalabb találkozik az idősebbel, bizonyos, hogy köszön neki. Tisztelet jár az öregeknek, mert itt még pontosan tudják, mit köszönhetnek nekik. Az udvarokban melegház, fóliasátor, az asszonyok bőven termelnek piacra, fontos kérdés a mindennapi betevő megtermelése mellett az idényáruk eladása őstermelőként Budapesten és a Pest megyei piacokon.

Maguk termelik a kultúrájukat is. Még most is, igaz, egy kicsit eltérően a régi időktől. Ma már nyilván nem a természetes közegében él a népdal itt sem, de – és ez már a kultúratörténet része – mintegy 51 évvel ezelőtt kezdtek el egy új hagyományt: a szervezett közös éneklést. Énekeltek ők kalákában mindig, de akkor egy kicsit másként fogtak hozzá, szervezetten, rendezetten, odafigyelve a módjára. Volt itt akkor egy tanítónő: Dr. Balázs Józsefné Földes Magdolna, Magdi néni, aki a kor szavát meghallva megalapította az Asszonykórust. Akkoriban kezdődött a televízióban a legendás hírű Röpülj páva c. népdaléneklési verseny, Lengyelfy Miklós kitűnő szerkesztésében. Ennek hatására alakult meg a Hévízgyörki Asszonykórus 1969 szeptemberében14 fővel. A tanár néni, Balázsné vezette a kórust, aki tulajdonképpen az idősek által jól ismert dalokat tanította vissza a fiatalabbaknak, persze, az öregek segítségével. Balázsné sosem állt ki a színpadra, mindig a háttérben maradt, hangot is kívülről adott, a többit rábízta azokra, akik ezt nála is jobban tudták. Szerény kedvessége ma is legendás a faluban, sokan emlékeznek rá. Munkája pótolhatatlan, neki köszönheti az együttes 50 éves múltját és azt a rengeteg díjat, elismerést, sikert, amit magukénak tudhatnak. Ha a hagyományos, időtálló paraszti közös énekstílust akarja valaki illusztrálni, feltétlenül a Hévízgyörkieket kell megkeresni. Ma már több együttes is van itt, egészen pontosan öt, a tanár néninek vannak követői. A klasszikus együttes, a Hévízgyörki Asszonykórus külföldön is járt, Olaszországban, Németországban, Lengyelországban, Macedóniában, Csehországban, Ausztriában, Erdélyben és a Kárpátalján mutatták meg, hogy a magyar népdal szép. Mindenütt sikerük volt.

A 70-es évektől aztán a tudomány is felfigyelt a településre. Észrevették a gasztronómiát, a viseletet, a táncokat és a dalokat is. Timár Sándor, Martin György, Pálfy Gyula és Virágvölgyi Béla táncot kutatott. Az 50-es években Kiss Lajos, Kertész Gyula, a 70-es években Hintalan László és Lázár Katalin, majd a következő évtized első felében Erdélyi István és Halmos István, a legutóbbi időkben pedig Terék József és Blaskó Csaba gyűjtötték fel a helyi népdalos értékeket. 1980-ban jelent meg Hintalan László gyermekjáték gyűjteménye, majd 10 év elteltével a Maczkó Mária és Rónai Lajos által szerkesztett Galga menti népdalok c. kötet, sok idevaló népdallal.

Itt él a községben Terék József néprajzkutató, sokoldalú, tehetséges fiatalember, akinek egyrészt munkája (ő Pest Megye Önkormányzatának kulturális szakreferense), másrészt életmódja, kedvtelése, hobbyja a hagyományok gyűjtése és óvása. Tiszteli, szereti ezeket az embereket és tanul tőlük. Az idők folyamán összegyűlt kb. 1009 dalból (amelyek mintegy 600 dallam variánsai) Lázár Katalin népzenekutatóval egy olyan kiadványt készített, ami miatt méltán lehetnek irigyek azok a falvak Hévizgyörkre, ahol nem terem ilyen ember, mint Terék. Az ő ötlete volt, hogy a korábban gyűjtött dalokat mégegyszer elénekeltették az asszonyokkal. Érdekes lehetett megfigyelni a változásokat ill. az emlékek őrzését. Így 65 év távlata, 9 népzenekutató munkája és 110 énekes adatközlő szíve-lelke nyilvánul meg a dalokban. Terék egyébként nemcsak saját faluja, de több más település dalait is rögzítette és kiadta, mivel ő a Tápió mente szülötte, 2008 óta lakik ebben a községben, és dok-

tori értekezése a Tápió mente népdalos és népzenei értékeiről szól. Mintegy 33 kiadványt jelentetett meg, melyeket zeneszerzőként, zenei rendezőként, előadóművészként, illetve szerkesztőként jegyez. És mindennek lesz még folytatása, hatalmas Galga-menti népdalkiadványra készül.

Terék munkatársa Dr. Lázár Katalin, a MTA BTK Zenetudományi Intézetének tudományos főmunkatársa, aki a 70-es évektől jár ide gyűjteni. Kötetük bevezetője nem is lehetett más, mint szubjektív vallomás, hisz az énekesek az ő számukra nem adatközlők, hanem jól ismert nénik, asszonyok.

A kötetbe 215 dallam került be, válogatás a legjavából. Lázár Katalin többször is hangsúlyozza, hogy csak a legértékesebb, hibátlan adat a fontos, „az elcsépelt vagy lapos változatokat kihagytuk a kötetből" – írja. Fontosnak tartja a színpadi éneklést, hangsúlyozza, hogy a népdalkörnek csak a legtisztább anyagból szabad válogatnia. A kötethez DVD rom is tartozik, amelyen a dalokat hallgathatja meg az olvasó, a hévízgyörki adatközlők előadásában.

Rendkívül fontos napjainkban ez az értékmentés. Kitűnő a válogatás, míves, szép dallamok kerültek a kötetbe. Örülünk ennek akkor is, ha van néhány hibája a kötetnek. Az egyébként látványos, szabályos kottagrafika felesleges ütemmutatókat tartalmaz, mindemellett jól olvasható. Hiányoznak azonban a zenei mutatók, amelyek az éneklésnél többre vágyókat elégíthetnék ki. Ezen kívül nehezen értelmezhető a dalok sorrendje is. A kötet elején 28 gyermekjátékot találunk, majd növekvő szótagszám szerint közli a tulajdonképpeni (Bartók elnevezése) dalokat. Ez szerencsés abból a szempontból, hogy az alacsonyabb szótagszámú dalok nagy valószínűséggel a régebbiek. Az egyes szótagszámokon belül elöl általában, de nem minden esetben a régi réteg, majd az új stílus következik. Kissé zavaró ez a kavalkád, jobb lett volna a kifejezett zenei sajátságok alapján közölni a dalokat, következetesen. A legutolsó dal egy hibás sort is tartalmaz, ismétlésben közli a jó variánst. A 35-ös számú dalban pedig benne maradt egy oktávtörés. Mindez természetesen nem halványítja ennek az értékes kötetnek a fontosságát és értékét.

Közlök most néhány következtetést, amit ebből a szép anyagból levonhatunk. A 28 gyermekjáték dallamvilágát nem vizsgálom. Ezeken kívül 187 népdalt találunk, a továbbiakban ezt tekintem teljes anyagnak, nézzük, mit is rejtenek ezek:

A teljes anyag megoszlása régi réteg ill. új stílus szempontjából:

A teljes anyag megoszlása dúr ill. moll jelleg szempontjából: (itt a záróhang feletti terc milyensége alapján sorolok)

A régi rétegű dalok között több a dúr jellegű (11 dúr, 3 moll). Ezt az adatot azonban a dalok nagyon kicsiny száma miatt nem fontos figyelembe venni.

Az új stílusú dalok megoszlása szerkezetük szerint:

Az új stílusú dalok megoszlása dúr ill. moll jelleg szerint:

Az AAXAszerkezetű(1. és 2. sor azonos)dalok megoszlása dúr ill. moll jelleg szerint:

Az ABXA szerkezetű(2. sor magasabb az elsőnél) dalok megoszlása dúr ill. moll jelleg szerint:

Szótagszám szerinti megoszlás az új stíluson belül:

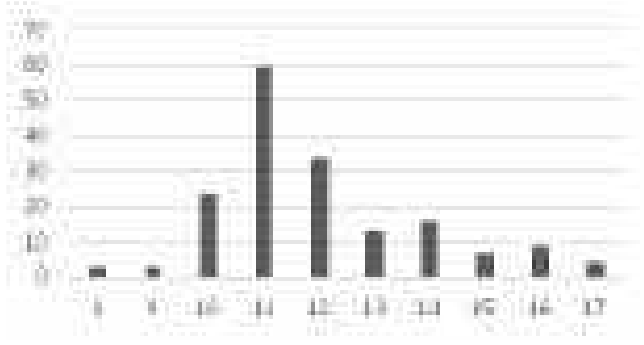

Az AAXA és az ABXA szerkezetű dalok megoszlása szótagszám szerint:

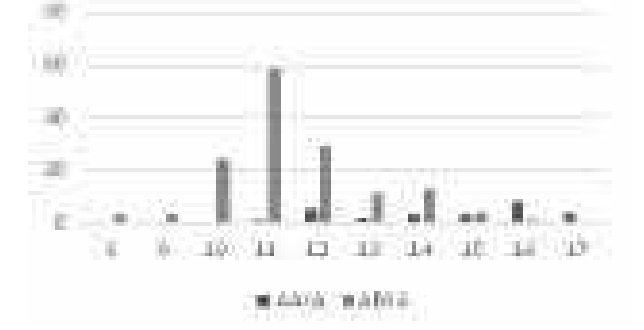

Ezekből a számokból számos következtetés kiolvasható. Ahogyan azt a bevezetőben is olvashatjuk, e vidéken a magyar népzene új stílusának erős jelenléte azonnal szembeötlik. Lázár Katalin írja is: „Az „új stílus" elnevezés ne tévesszen meg senkit: ezek sem tegnap keletkeztek, amit bárki igazolhat, aki a nagyanyjától tanulta őket, aki szintén a nagyanyjától tanulta, aki… stb."

A dallamok között a moll típusú, azaz lá-végű dalok száma magasabb, ez általánosan igaz a magyar népzenekincsre.

Kodály szerint (A magyar népzene, 1937) az ABBA sorszerkezet a „Legkedveltebb formánk a statisztika szerint." Ugyanezt tapasztalhatjuk itt is (147 ABBA szerkezetű, 26 egyéb). Az AABA sorszerkezet, vagyis ahol az első két sor azonos csak a 11 vagy annál magasabb szótagszámú soroknál jelenik meg, a 16, 17 szótagszámú dalokat viszont uralja. Gyakori azonban a dúr vagy dúr jellegű hangsor. (Ide tartozik a mixolied, is, a záróhang felett tehát nagyterc található.)

Ahogyan országosan megfigyelhetjük, itt is igaz: legmagasabb a 11 szótagszámú dalok aránya.

„Önzetlenség, őszinteség, tisztelet, alázat, szeretet, kitartás, fegyelem és Istenbe vetett mérhetetlen nagy hit jellemezte minden időben tagjaikat és vezetőiket"– írja bevezetőjében Terék József, akinek sokat köszönhet nemcsak a Galga-mente népessége, de minden népdalt szerető ember. Szavai a dalokban is jelen vannak: szövegükben, dallamukban, előadásmódjukban. Érdemes megismerni és dúdolni őket.

Fehér Anikó

PAND'ELÍRIUM

Hosszú hetek óta motoszkál(t) bennem a késztetés papírra vetni mindazon legfontosabb tapasztalásokat, gondolatokat, melyhez hasonlókat utoljára talán a múlt század háborús-forradalmi körülményeinek közepette élhettek meg eleink. Igen, az elmúlt (?) – jelen generációnk által eddig soha még át nem élt – kritikus időszakról, mely fenekestül, eddigi képzeletünket jócskán felülmúlóan fordította fel úgyszólván egyik pillanatról a másikra mindennapjainkat. Az utolsó impulzust – végeláthatatlan egyéni és csoportos beszélgetések, tapasztalatcserék, média érdeklődés után – épp' kórusszövetségünk vezetőjétől kaptam, hogy egyházi-, és operakórus, hangszeres együttes vezetőjeként, gyakorló tanárként, s a másik oldalról szülőként (nagyszülőként) szembesülve a helyzettel írjam le a következő sorokat.

Március első hetében még mindenki a szokásos módon a hónap idusának méltó megünneplésére készült, mi például Gyulán Társaságunk XXXI. Történelmi Hangversenyére a Lavotta-Mosonyi évforduló jegyében. A meghívott sátoraljaújhelyi Lavotta Kamarazenekar – korábban óráról órára megszervezett – háromnapos programját bő egy nappal érkezésük előtt kellett lemondanunk, s az önkormányzat is már csak zárt ajtók mögött – néhány meghívottal kiegészülve – tarthatta meg szokásos ünnepi testületi ülését. 13-án pénteken jelentette be a miniszterelnök a digitális távoktatásra való átállást, melyet alighanem so-

kan fogadtunk meglehetősen értetlenül, szinte hidegzuhanyként. Mert rendben van; „hagyományos" tantárgyakat ideig-óráig még csak-csak el lehet képzelni interneten keresztül tanulni, na de készségtárgyat? Ének-zenét? Szolfézst? Zongorát, vagy bármilyen hangszert? Mondjuk vonósokat, ahol kisebbeknél rögtön az első önálló hangolásnál megbukik a dolog? Ha mégis sikerül, előbb-utóbb elszakad egy húr. Aztán egy másik, másnál... Azonban mégis idekívánkozik egy kezdettől fogva el nem hangzott fontos mondat: ha addigi komfortzónánkból – egy egyébként mindnyájunk számára utólag is kuszán lidércesnek tűnő hétvége alatt – nem billentenek ki bennünket és úgy zárják be az iskolákat, mint számos más országban, akkor meglehetősen kétséges, hogy hetekkel később akárcsak csak részleges visszatéréssel érdemben be lehetett-e volna fejezni a tanévet. Másfelől viszont azt a tényt sem lehet elhallgatni; ez a fajta kényszer-metódus összehasonlíthatatlanul több munkával (napi 8-12 óra) jár a tanártársadalom számára, amin nem könnyít az olykor már irreálissá fokozódott adminisztrációs teher sem. Megint másik megvilágításból pedig szintén tanulság, hogy mindez csak annak a kollégának sikerülhetett, aki megelőzően is folyamatos, lelkiismeretes, tanítványaival megfelelő kapcsolatot tartó módon

végezte feladatát.

Az egyházi kórusok felé kitekintve, együtt utoljára Kodályról emlékezhettünk meg a március 6-i évfordulót követő hétvégén Missa Brevisének kőbányai, majd rákoscsabai előadásával. A nagyböjti készület – két évtizede hagyományos – Via Crucis éneklése, a nagyheti szertartások közreműködése és a Húsvét-vasárnapi Lotti-, illetve Schubert misék persze mind elmaradtak. Alighanem sokan éreztük nehezen viselhetőnek az addig megszokott, várt és szeretett zenei-társasági közeg egyik napról a másikra való drasztikus elmaradását. Ezért a Húsvétot megelőző 13 nappal Boccherini kevéssé ismert, szólóénekre és vonósokra komponált Stabat Materének – majd' másfél évtizede készült felvételünk – tételeit kezdtem napi bontásban megosztani kórustagjainkkal, barátainkkal úgy, hogy a Quando corpus morietur... zárótétel Nagypénteken hangozzék fel. Bár a technika ördöge folytán épp' ez csak késve sikerült, egyik lelkes kórustagunk néhány nap múlva igényesen elkészített teljes youtube-linkkel lepett meg mindnyájunkat. Az ünnep után egyéni szólam-tanuló program, digitális formában mellékelt kotta és a tételek valós hangzó anyagának segítségével folytatjuk a februárban megkezdett Beethoven C-dúr mise elsajátítását. Persze ki tudja, hogy a megszólaltatás mikorra csúszik a tervezett júniusi időponthoz képest... Operakórus tagjainkhoz is természetesen eljutottak a „zenei küldemények", velük azonban két szempontból is kicsit könnyebb a helyzet. Egyfelől évente két-három alkalommal, projektszerűen dolgozunk együtt, másrészt nem sokkal a „váratlan helyzet berobbanása" előtt készítettük el a Nemzeti Múzeumban a Filharmóniai Társaság Zenekarával közösen az egyik ismert portálon június 15-ig kéthetente megjelenő Himnusz-történetek-blog zenei anyagát. Ennek fejezeteivel azóta ugyanígy, nagyjából kéthetente szembesülhetünk és „lakhatunk jól" ideig-óráig...

Érdemes talán kitérni a helyzet kollégákat, családokat, vagy akár az intézményeket is érintő informatikai háttérfelszereltségére is. Erre vonatkozó egyik első – jó ideje már sokak felé ismételt – mondatom volt, hogy öt, de lehet, még két évvel ezelőtt sem sikerülhetett volna az átállás ennyire rapid módon. Tehát a vírus jókor nem, de jó, hogy nem előbb jött... Ugyancsak enyhített talán a kezdeti helyzeten a napok hosszabbodása, a napsütéses időszakok növekedése:) Látnivaló volt viszont az infokommunikációs üzletek, illetve webáruházak kínálatának szó szerint órák alatt való lefosztása, mellyel fordított arányban napról-napra nőttek termékeik árai. Intézményi tekintetben is óriási különbségek vannak mind eszköz, mind szakmai humánerőforrás-ellátottság (ma ezt így kell szépen mondani:) szempontjából, mely természetesen nagyban kihat a használt tanulói-tanári felületek működtetésére, a kapcsolattartásra, összességében a munka minőségére. Ugyanez a családok mikrokörnyezetében is sok helyütt óhatatlanul idő-, és tárgyhasználati érdekütközéseket eredményez, melyet a hosszú összezártság persze még jobban felerősíthet. Emberi szempontból viszont paradox módon mégis sokakkal – közöttük tanítványaink legtöbbjével – a korábbinál határozottan közvetlenebb kapcsolatba kerültünk. Chatelni velük? Ugyan már! Két hónap leforgása alatt aztán bőven túl az ezrediken...

Tanítási-tanári szempontból összegezve tehát: ideig óráig, kifejezetten szükségmegoldásként áthidaló eszköz lehet a digitális távoktatás. A személyes kapcsolattartás különösen készségtárgyak esetében azonban, ahogy – Illyés naplójegyzete alapján – Kodály mondta neki egykor lakonikus egyszerűséggel Kölcsey-Erkel Hymnusáról: „Nem helyettesíthető!"

Végezetül – született homo ludens-ként – egy hangulati elem: számos médium közvetítésével meglehetősen sokszor hangzik el a köszönet az elmúlt hetekben a kritikus helyzetben munkájukkal oroszlánrészt kivevő orvosok, egészségügyi dolgozók..., gyógyszerészek és TANÁROK felé (kiemelés tőlem:), ekkor bizony rendre felcsavarom

az adott készülék potméterét... Írásom címének kiötlésekor pedig azon filozofáltam, hogyan lehet a napok leforgása alatt kényszerűségből elsajátított – szebben fogalmazva sem kellemes – számos új járványügyi kifejezés egyikét mégis használhatóvá szelidíteni. S ekkor ötlöttek fel bennem az álmatag pandák, melyek olykor hosszú delíriumos kábulatból érkeznek vissza fokozatosan az újraélhető világba...

Somogyváry Ákos
karnagy-zenetanár, a KÓTA Tanácsadó Testülete és az Erkel Ferenc Társaság elnöke/

A KARANTÉNEK PARTI(SC)UMBAN

Három kórust vezetek: Szegeden az Argenteus Hangműhelyt és a SZTE Bartók Béla Művészeti Kar Vegyeskarát, Nagyváradon a Partiumi Keresztény Egyetem Vegyeskarát. Mindhármat gyökeresen másképp érintette a karantén, volt, ahol komoly, visszavonhatatlan „károkat" okozott, volt, ahol átszervezéssel meg tudjuk oldani a problémákat.

Mivel nem igazán hiszek a virtuális próbákban (maximum szólamtanulás szintjén), olyan tevékenységet kerestem a kórusoknak, amelynek eredményeképpen egyrészt (többé-kevésbé vállalható) művészi produktum jön létre, másrészt olyan módon közelíthetnek a kórusénekléshez, ahogyan élőben nemigen tehetik, harmadrészt egy kicsit kitekintsünk a „próbaterem falai" közül. A megoldást a virtuális kórusban láttam

Tapasztalatom szerint a virtuális kórusok általában a Whitacre-mintájú „videókollázs"-t alkalmazzák. Megvallom, én ehhez nem értek, valamint a belefektetett tetemes idő jelentős részét inkább a hangfelvételek minőségének javítására, és az összevágásra szántam.

1. Tavaszi Szél. A programot márciusban az Argenteussal indítottuk, és a lehető legszélesebb módon hirdettük a csatlakozási lehetőséget. Hogy ne kelljen szerzői jogi kérdésekkel problémáznunk, – „magad uram …" alapon – a közismert dalnak egy saját feldolgozását választottam, amelyet egyrészt biztos, hogy senki nem ismer, másrészt elég egyszerű ahhoz, hogy ne riassza el az énekeseket. Végül 68 énekes vállalta a közreműködést, Torontótól Csíkszeredáig, Karlsruhétól Dunaszentgyörgyig (a szándékot még legalább ugyanennyien jelezték, de tőlük végül nem kaptunk hangfelvételt). Ennek eredménye egy „slideshow" lett, a résztvevők fényképeivel és lakóhelyük megjelölésével, amelynek újabb és újabb frissített változatait a Facebookon rendszeresen közreadtuk, a végső verzió pedig a Youtube-on látható a https://www.youtube.com/watch?v=yv9FCyaQ1kw linken.

2. Kórusok Éjszakája. Szintén az Argenteussal, csatlakoztunk a virtuális Kórusok Éjszakájához, amelyre videó- és hangfelvételeinket küldtük, és amely várhatóan június elején kerül nyilvánosságra.

3. Kétkórusos kísérlet. Mivel a kórus mindkét főiskolán kötelező tantárgy, valamit ki kellett találnom, hogy egyrészt elbírálhassam a félévi munkájukat, másrészt olyan jelenségekkel szembesítsem őket, amelyeket – bár folyamatosan gyakoroljuk – kívülről ritkán hallanak: egymáshoz való alkalmazkodás, intonáció, homogén hangzás, a tudatos éneklés hallható eredménye, stb. Nem utolsó sorban pedig fontosnak tartom, hogy megismerjék egymást, és lehetőleg minél több közös produkciót tervezhessünk a jövőben. „Ha lúd, legyen kövér" alapon Tomás Luis de Victoria kétkórusos Ave Mariáját kértem tőlük virtuális hangfelvételek formájában úgy, hogy az első kórust a 48 tagú szegedi egyetemi kórus tagjai, a másodikat pedig 20-20 taggal az Argenteus és a Partium egyesített erői alkották. Jelen pillanatban még az összeillesztés fázisánál tartok, úgyhogy az eredményről csak később tudok beszámolni. Távolabbi terv, hogy a mű élőben is megszólalhasson valamikor.

Summázva a helyzetet, úgy vélem, hogy sikerült a kényszerű szituációt hasznunkra fordítani. Jómagam a projekt során használt három számítógépes program meglehetősen alapos megismerésére kényszerültem (naponta elképedve a számítógépes hang-manipuláció lehetőségein és még jobban elkötelezve magam az élő előadás hitelessége mellett), a kórustagok pedig a virtuális éneklés révén az egyéni éneklés terén fejlődtek roppant sokat. Mindettől jelentős előrelépést várok a jövendő munkánkban.

A legfontosabb azonban mégis az, hogy közben remekül szórakozunk, és együtt örülünk a virtuális kórusművek újabb és újabb változatainak.

Dr. habil. Kovács Gábor
főiskolai tanár, karvezető,
Szegedi Tudományegytem Partiumi Keresztény Egyetem

~ FELHÍVÁS ~

ZENÉS VASÁRNAP DÉLELŐTTÖK BUDAPEST MÚZEUMAIBAN

2020. október 1. – 2021. június 30. között

Szeretettel várjuk kórusaink írásbeli jelentkezését.
Vasárnap délelőtti hangversenyeket az alábbi múzeumokban tartunk:
– **Magyar Nemzeti Galéria** – **Budapesti Történeti Múzeum**

További információ: **KÓTA** Titkársága Budapest, 1537 Pf.: 406. Telefon: +36-30 943-0933 E-mail: kota@kota.hu